

Energetska infrastruktura u Hrvatskoj

NA UDARU NAKNADE ZA SLUŽNOST NA CESTAMA

Nina Domazet
MBA

Energetske djelatnosti ni u nedavnim izmjenama Zakona o cestama nisu uspjele izboriti iznimku od obračuna visoke naknade za služnost na cestama. Argument da je riječ o monopolima i koncesijama i reguliranoj, a ne tržišnoj djelatnosti, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture nije uvažilo pa je sada samo pitanje trenutka kada će se namet morati prebaciti na krajnje potrošače energije.

Izmjenama Zakona o cestama iz 2022. godine za svu energetska infrastrukturu - prijenos i distribuciju električne energije, toplovođe i parovođe, naftovođe i plinovođe - određena je obveza plaćanja naknade za služnost Hrvatskim cestama, županijskim upravama za ceste i koncesionarima autocesta. Ta naknada, za koju računovi već stižu, nije mala - iznosi današnjih 0,28 EUR/m infrastrukture do maksimalno 0,66 EUR/m, ovisno o vrsti

infrastrukture i je li smještena ispod autoceste ili ostalih javnih cesta.

Ako se takva odredba bude primjenjivala na sve što je zakopano pod zemlju, u Hrvatske ceste, županijske uprave za ceste i koncesionare autoceste prema toj osnovi stizati će milijuni namijenjeni boljem održavanju prometnica. No, tvrtke iz područja energetike jako su zabrinute zbog primjene novog Zakona jer većina njihove infrastrukture položena je u cestovnim koridorima, gdje i treba biti. Riječ je o tisućama kilometara energetska kabela i cjevovoda, a ako će te tvrtke s vremenom morati plaćati naknadu na sve što je doista pod zemljom, sve kažu da mogu 'staviti ključ u bravu'. Traže da im se to prizna kao opravdani trošak jer njihova djelatnost je regulirana, a ne tržišna, a u tom slučaju - to će platiti kupci energije.

DRAKONSKI POREZ!

“To je porez i to drakonski, a mi smo ‘protočni bojler’. Očekujemo od Hrvatske energetske regulatorne agencije da to anticipira i izrazi kao opravdani trošak u našem poslovanju. Upozoravali smo u javnoj raspravi da je naknada nepravedna. Riječ je o komunalnoj infrastrukturi koncesionara, koji ne obavlja tržišnu nego reguliranu uslugu, ali taj nam argument nije usvojen,” rekao je rezignirano predstavnik jednog od domaćih operatora plinskih distribucijskih sustava. U koncesiji koju operatori plaćaju za distribuciju plina uključeno je i pravo služnosti, a u djelatnosti distribucije ne postoji konkurencija, alternativni distributer na kojeg se kupac može priključiti, ali ni to zakonodavcu nije bio dovoljan argument da usliša iznimku za energetska infrastrukturu.

Predstavnik drugog distributera račun za prošlu godinu dobio je za noviju infrastrukturu koju je položio pod zemlju jer podaci nisu do kraja usklađeni. Od oko 700 km njegovih plinovođa barem je 500 km u cestovnom koridoru. Striktna primjena te naknade za tu bi tvrtku značila račun od 0,66 milijuna eura, a ukupni prihod joj 1,46 mil. eura, upozorio je njezin čelnik, želeći ostati anonimn. Onoga trenutka kada se usklade podaci iz zemljišnih knjiga i geodetskih snimaka, vidjet će se pravi razmjeri tog problema.

Već dulje vrijeme u energetici vlada nezadovoljstvo Zakonom o cestama, kojem je cilj naći novi izvor financiranja održavanja prometnica, a prilika za izmjene uočila se prošle godine. U javnom savjetovanju za izmjene Zakona oglasile su se brojne energetska tvrt-

ke sa svojim primjedbama, ali krajem prosinca 2023. godine, kada je objavljeno izvješće sa savjetovanja, postalo je jasno da neće biti iznimki za energetska infrastrukturu. Jedini koji su izborili iznimku su vodoopskrbne tvrtke. Nije pomogla ni ocjena Ustavnog suda iz prosinca 2022. godine, koji je zaključio da oslobađanje od plaćanja naknade ne bi bilo nezakonita državna potpora niti bi narušilo tržišno natjecanje, ako nije riječ o subjektima koji obavljaju komercijalnu djelatnost.

Pošto je riječ o reguliranim, a ne tržišnim djelatnostima, HERA će prije ili kasnije to morati uzeti u obzir pri izračunu tarifa. Drugim riječima, krajnja cijena energije potrošačima bi na toj osnovi trebala biti povišena.

PRAVO SLUŽNOSTI

Godine 2022. ukinuto je oslobođenje od plaćanja naknade za služnost na javnoj cesti, koje je prethodno postojalo na temelju Zakona o uređivanju imovinskopravnih odnosa u svrhu izgradnje infrastrukturnih građevina (NN 80/2011), prema kojem su energetske djelatnosti bile oslobođene od plaćanja naknade za uspostavljeno pravo služnosti. Tvrtke su stoga dužne sklopiti ugovore s Hrvatskim cestama i županijskim upravama za ceste i velika većina njih takve je ugovore i sklopila. Međutim, mnogima nije jasno hoće li morati plaćati samo za noviju položenu infrastrukturu ili i onu od ranije. Neslužbeno se može čuti da se mnogi uzdaju da će trebati vrijeme da se usklade sve zemljišne knjige kako bi se upisala sva infrastruktura ispod njih.

Hrvatskim cestama poslan je upit o tome vrijedi li naknada samo za noviju energetska infrastrukturu ili i za onu stariju. "Naknada za osnivanje prava služnosti se obračunava i naplaćuje za svu položenu infrastrukturu u cestovnom

zemljištu, neovisno o tome da li se radi o starijoj ili novijoj infrastrukturi," odgovor je iz Hrvatskih cesta koje su detaljno pojasnile i proceduru.

"Prije sklapanja ugovora o osnivanju prava služnosti na javnoj cesti, budući ovlaštenik služnosti je, između ostale potrebne dokumentacije, dužan dostaviti Hrvatskim cestama d.o.o. (upravitelju državnih cesta) točan izračun površine služnosti potpisan od strane ovlaštenog geodete te izvod iz katastarskog plana gdje je ucrtana trasa buduće položene infrastrukture. Ovlaštenik služnosti se obvezuje po dovršetku izgradnje vodova, odnosno polaganja infrastrukture u cestovno zemljište, temeljem odredbe ugovora o osnivanju prava služnosti, dostaviti Hrvatskim cestama d.o.o. projekte izvedenog stanja izgrađene infrastrukture u cestovnom zemljištu u digitalnom vektorskom obliku ili temeljem Pravilnika o katastru infrastrukture (NN 77/21) dostaviti podatke iz Katastra infrastrukture o položaju izgrađene infrastrukture s imenima i adresama vlasnika i upravitelja infrastrukture," stoji još u tom odgovoru.

Hrvatske ceste su od početka 2012. do kraja siječnja ove godine sklopile 1214 ugovora i pripadajućih aneksa ugovora o pravu služnosti u djelatnosti energetike, a od tog broja 532 ugovora sklopljeno je od 2022. Kako se može doznati, ugovori su zaključeni sa 108 tvrtki, tj. korisnika, a ukupna godišnja naknada koja se od njih potražuje je 220 292 eura bez poreza na dodanu vrijednost. U prosincu prošle godine, na temelju ugovora, ali bez aneksa, izdano je 755 računa s ukupnom naknadom od 163 389 eura bez PDV-a za razdoblje 4. siječnja - 31. prosinca 2023.

Hrvatske ceste su i dalje u intenzivnom postupku pozivanja svih korisnika koji još nisu zaključili ugovor o osnivanju prava služnosti za dostavu podataka o postavljenoj infrastrukturi u cestovnom zemljištu. Ukratko, njihov je cilj precizno evidentirati svu položenu infrastrukturu na cestovnom zemljištu i za to korištenje obračunati Zakonom propisanu naknadu.

SLIJEDI LI POSKUPLJENJE ENERGIJE?

Koliko bi poskupljenje energije na osnovi naplate naknade služnosti na cestama trebalo biti, još nije jasno. Ipak, očito je riječ o opravdanom trošku poslovanja koji bi se trebao izraziti u tarifi, što je već trebalo biti učinjeno jer su računi su stizali i retroaktivno.

Iz HERA-e je odgovoreno da su metodologijama propisani operativni troškovi poslovanja. "U vezi s troškom naknade za osnivanje prava služnosti, HERA će proanalizirati utjecaj

troška naknade za služnost na javnoj cesti na tarifne stavke za distribuciju/prijenos/transport,” stoji u njezinom odgovoru.

Na službeni upit Hrvatskoj elektroprivredi u kojoj mjeri će to pogoditi njihovo poslovanje te koje su projekcije odgovor još nije stigao. Međutim, u javnoj raspravi o izmjeni Zakona ističu se reagiranje HEP Operatora distribucijskog sustava i Hrvatskog operatora prijenosnog sustava koji su tražili iznimku. Tako je HEP ODS istaknuo da ne postoji konkurencija u pružanju usluga energetske mreže. Distribucija i prijenos energije su infrastrukturne usluge u kojima ne postoji paralelna infrastruktura na koju se korisnik može svojom slobodnom voljom priključiti. Korisnici elektrodistribucijske mreže na uslužnom području nemaju mogućnost izabrati između više operatora, već mogu koristiti usluge, odnosno mrežu samo jednog operatora sustava na uslužnom području - vlasnika energetske mreže na tom području, a jedini takav na području cijele Hrvatske je HEP ODS. “Kao rezultat plaćanja Naknade za korištenje cestovnog zemljišta HERA će morati ove novouvedene troškove priznati operatorima distribucijskih sustava kao opravdani trošak poslovanja

te im podići tarife za distribuciju energije, što će u konačnosti rezultirati povećanjem cijene energije svim građanima i gospodarskim subjektima priključenim na elektroenergetski distribucijski sustav u Republici Hrvatskoj,” zaključuje HEP ODS.

O nelogičnostima je govorio i HOPS. “Ratio legis’ Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o cestama je da se ukloni eventualna diskriminacija između poduzetnika koji su dužni plaćati naknadu i onih koji tu naknadu nisu dužni plaćati. Međutim, budući da se radi o specifičnoj djelatnosti, od državnog interesa, u kojoj ne postoji konkurencija, smatramo da takav ‘ratio legis’ nema opravdanja u slučaju djelatnosti prijenosa električne energije i predstavlja neopravdan namet. U pogledu diskriminacije treba navesti i da HOPS do sada u niti jednom slučaju osnivanja prava služnosti ne plaća pravo služnost na godišnjoj razini kako to predviđaju ove izmjene, već jednokratno. Ovakvim pristupom upravitelji cesta stavljaju se u povoljniji položaj od ostalih vlasnika/upravitelja poslužnih nekretnina na kojim postoji prijenosna mreža, a HOPS u nepovoljniji položaj što je paradoksalno ukoliko se ima u vidu ratio zakona kojem je cilj izjednačiti poduzetnike na tržištu,” stoji u reakciji HOPS-a koja nije uvažena. ■

